

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2017.26.05>

Anna ŚNIEGULSKA

O potrzebie edukacji do rodzicielstwa

Słowa kluczowe: rodzicielstwo, edukacja, macierzyństwo, ojcostwo, rodzina.

Gdyby kupiec zaczął handel bez jakiegokolwiek znajomości arytmetyki i buchalterii, okrzyknęliby go wariatem i przewidywaliby skutki katastrofalne. [...] Gdy jednak rodzice przystępują do trudnego zadania wychowania dzieci, jakkolwiek nigdy nie myśleli o zasadach fizycznych, moralnych i umysłowych, którymi winni się kierować, to nie dziwi to ani ich samych, ani nie wzbudza litości dla ich ofiar.

Herbert Spencer¹

Wprowadzenie

Na przełomie poprzedniego i obecnego stulecia staliśmy się świadkami gwałtownych transformacji zachodzących we wszystkich niemal dziedzinach życia. Wpłynęły one na egzystencję poszczególnych ludzi, jak i całych grup społecznych. Stały się również wyzwaniem dla poszukiwania alternatywnych ujęć procesów edukacyjnych i nowych strategii wychowawczych, budowania nowych paradygmatów kształcenia czy weryfikacji uznawanych dotąd ofert aksjologicznych. Współczesne ramy funkcjonowania człowieka, wyznaczone przez rozwój nauki i techniki, postępujące procesy globalizacyjne, przemiany kulturowe, charakteryzują się coraz większą złożonością, co rodzi nowe oczekiwania i nadzieje co do praktyki edukacyjnej. Szczególne postulaty odnoszą się do edukacji młodzieży, która w stopniu największym doświadcza wszelkich konsekwencji zachodzących zmian. Wiek dorastania, dojrzewania, to okres wyborów, dezintegracji oraz integracji tożsamości „w sferze wartości i stylu życia, krysta-

¹ Podaję za: H. Pielka, *O potrzebie przygotowania młodzieży do małżeństwa i rodzicielstwa*, [w:] *Edukacja prorodzinna*, red. M. Chymuk, D. Topa, Kraków 2000, s. 67–68.

lizacji dążeń i marzeń życiowych, ekspresji ciała i seksualności”². W tym czasie kształtuje się u człowieka wizja własnego życia³, stosunek do ról małżeńskich i rodzicielskich, system wartości. Młodzież zastanawia się nad znaczeniem poszczególnych aksjomatów kulturowych, a także poszukuje celu i sensu własnego życia. W dalszej perspektywie będzie to miało decydujący wpływ na aksjologiczny wymiar życia społecznego⁴.

W tym kontekście kluczowego znaczenia, zarówno dla teorii, jak i praktyki pedagogicznej, nabiera edukacja prorodzinna⁵, której ważny element stanowić winna edukacja do rodzicielstwa – rodzicielstwa wartościowego, odpowiedzialnego, świadomego, opartego na bliskości, miłości i dialogu. Takie rodzicielstwo odgrywa zasadniczą rolę w indywidualnym rozwoju rodzica, stanowiąc płaszczyznę samorealizacji, a także źródło poczucia sensu życia, szczęścia, satysfakcji i radości. Rodzicielstwo wiąże się jednak nie tylko z zaspokajaniem indywidualnych emocjonalnych, psychicznych, duchowych potrzeb jednostki. Posiada ono również głęboki aspekt społeczny. Wartościowe pełnienie roli matki i ojca powoduje bowiem, że rodzice przyczyniają się do tworzenia społecznego potencjału. W takim ujęciu przyjmuje ono postać inwestycji w przyszłość społeczeństwa, zgodnie z myślą, iż nakłady inwestowane w dziecko przekładają się na wartości społeczne⁶. Zatem społeczeństwo odradza się poprzez rodzicielstwo – będące gwarantem jego trwania i czynnikiem ładu społecznego.

Rodzicielstwo – charakterystyka kategorii

Słownik języka polskiego PWN utożsamia rodzicielstwo z „byciem rodzicami”⁷, przy czym słowo „rodzić” można zdefiniować jako relację międzypokoleniową, która wynika z faktu rodzenia. Takie określenie rodzica podkreśla biologiczny związek osoby dorosłej z potomkiem⁸. Rodzicielstwo można również określić jako „cały zespół działań podejmowanych przez rodziców; jest to ak-

² Podaję za: T. Hejnicka-Bezwińska, *Praktyka edukacyjna w warunkach zmiany kulturowej*, Warszawa 2015, s. 389.

³ Zob.: E. Wysocka, *Doświadczenie życia w młodości – problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania*, Katowice 2009, s. 275 i n.

⁴ A. Śniegulska, *Rodzina w opiniach i planach życiowych młodych Polaków. Refleksja w kontekście wybranych projektów badawczych*, [w:] *Wartości w pedagogice. Młodzi Polacy wobec wartości*, red. W. Furmanek, A. Długosz, Rzeszów 2016.

⁵ A. Śniegulska, *Mała szkoła wobec problemu edukacji prorodzinnej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń w przestrzeni małej szkoły*, red. R. Pęczkowski, Rzeszów 2016, s. 164–174.

⁶ A. Kwak, *Rodzicielstwo – inwestycja w przyszłość. Czy zawsze udana?*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2012, s. 23–38.

⁷ Podaję za: <http://sjp.pwn.pl/slowniki/rodzicielstwo.html>.

⁸ L. Bakiera, *Zaangażowane rodzicielstwo a autokreacyjny aspekt rozwoju dorosłych*, Warszawa 2013, s. 57.

tywne i rzeczywiste pełnienie ról ojca, matki, związanych z opieką, ochroną, kontrolą, wsparciem, tworzeniem warunków sprzyjających procesom rozwoju, wychowania, edukacji dziecka”⁹.

Momentem pojawienia się rodzicielstwa jest poczęcie dziecka. Wtedy się ono rozpoczyna, a następnie jest utożsamiane z wydaniem potomstwa na świat, zaspokajaniem różnorodnych potrzeb opiekuńczych i wychowawczych, zapewnieniem warunków dla rozwoju emocjonalnego, intelektualnego i duchowego, jak też wspieraniem i pomocą. Rodzicielstwo nie ogranicza się więc do wydania dziecka na świat, ale obejmuje szereg działań rodzicielskich, prowadzących finalnie do osiągnięcia przez nie samodzielności życiowej i gotowości do pełnienia ról społecznych, a więc dojrzałego funkcjonowania w świecie.

Przez rodzicielstwo rozumiemy dynamiczny i rozciągnięty w czasie proces ukierunkowany na dziecko¹⁰. Z uwagi na swoje cechy, którymi jest nieodwracalność i permanencja, jest procesem trwającym do końca życia, co oznacza, że nawet gdy dziecko osiągnie dojrzałość, rodzicielstwo nie kończy się. Rodzicem pozostaje się zatem na zawsze, choć *de facto* pełnienia tej roli można się nie podjąć¹¹. Relacja rodzic–dziecko jest też relacją potrzebną człowiekowi w każdym wieku. Z perspektywy usamodzielnionego dziecka pozostaje ona nadal źródłem pomocy i wsparcia. Z kolei starsi rodzice potrzebują kontaktu i bliskości z dorosłym potomstwem. Uczestnicząc w życiu rodziny, którą założyli, realizują się w rolach dziadków, zaspokajając swoje potrzeby emocjonalne i nabywając przekonania, że nadal są potrzebni.

Rodzicielstwo zasadza się na pełnieniu roli matki i ojca, przejawiając się w przyjmowaniu określonych postaw macierzyńskich i ojcowskich wobec dziecka. Matka i ojciec budują atmosferę wychowawczą domu rodzinnego, tworzą i stosują pożądany system wychowania rodzicielskiego. W aspekcie rozwoju i wychowania potomstwa Jadwiga Izdebska zakłada komplementarność¹² obu ról rodzicielskich – macierzyńskiej i ojcowskiej, które w pewnych aspektach różniąc się od siebie¹³, współwystępują i wzajemnie się uzupełniają¹⁴. W wychowaniu dziecka obecność obojga rodziców jest tak samo potrzebna, gdyż matka i oj-

⁹ J. Izdebska, *Dziecko – dzieciństwo – rodzina – wychowanie rodzinne. Kategorie pedagogiki rodziny w perspektywie pedagogiki personalistycznej*, Białystok 2015, s. 110, 111.

¹⁰ J. Bragieli, *Znaczenie przemian społecznych dla współczesnego rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo...*, s. 14–15.

¹¹ A. Kwak, *Rodzicielstwo – przejaw społecznej współzależności*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Warszawa 2008, s. 22.

¹² Współczesne przemiany wzorców kobiecości i męskości powodują, iż pojawiają się tezy o wymienności ról matki i ojca, a nie ich komplementarności. L. Bakiera, dz. cyt., s. 62.

¹³ Zwróćmy uwagę, iż rola matki jest chronologicznie pierwsza; ponadto doświadczenie macierzyńskie jest inne od ojcowskiego, z racji odmiennych uwarunkowań biologicznych związanych z doświadczeniem ciąży, porodu i urodzeniem dziecka. Zob.: D. Kornas-Biela, *Pedagogika prenatalna. Nowy obszar nauk o wychowaniu*, Lublin 2009, s. 8.

¹⁴ J. Izdebska, dz. cyt., s. 113.

cięć dopełniają swoje poczynania rodzicielskie, tworząc wartościową pod względem socjalizacyjnym i wychowawczym przestrzeń dla potomstwa, sprzyjającą osiągnięciu indywidualnego dobrostanu.

Najbardziej właściwym środowiskiem realizowania rodzicielstwa jest rodzina¹⁵. Z uwagi na pełnione przez nią funkcje (prokreacja, opieka, wychowanie, socjalizacja) jest ona podstawą społeczeństwa, i to – jak podkreśla Anna Kwak – w znaczeniu podwójnym. Po pierwsze, w sensie zapewnienia/utrzymywania ciągłości pokoleniom; po drugie zaś, jako podstawa kulturowej i społecznej reprodukcji, dbając o przekaz kultury, norm społecznych i moralnych, ucząc współżycia we wspólnocie społecznej; społecznych interakcji¹⁶. Filarem rodziny, zgodnie z jej ujęciem systemowym, jest subsystem rodzicielski, tworzony przez diadę rodziców, którzy budują relacje rodzicielskie, zależące również od tzw. konstelacji rodzinnej. Jest to diada oznaczająca współwystępowanie – w rolach matki i ojca – kobiety oraz mężczyzny, która jest naczelną, fundamentalną i konstytuującą rodzinę¹⁷. Stąd też rodzice bywają określanii jako reżyserzy czy główni autorzy życia rodzinnego. Lucyna Bakiera podkreśla, iż kreują oni środowisko rozwoju potomstwa, w którym występują zróżnicowane siły o charakterze zmianotwórczym. Odwołując się do stanowiska Andrzeja Jankego, Autorka dookreśla, iż obejmują one oddziaływania wewnątrzrodzinne, które decydują o specyfice wychowania w rodzinie; wpływ dośrodkoworodzinny, determinujący jakość wychowania dla rodziny, oraz wpływ odśrodkoworodzinny, określane jako wychowanie przez rodzinę¹⁸. Połączenie tych wielokierunkowych wpływów w środowisku rodziny wymaga od rodziców rewidowania, konfrontowania i integrowania ich konsekwencji dla rozwoju potomstwa, jak też umiejętności wypracowania względnej równowagi między zachodzącymi procesami socjalizacji i indywidualizacji w wychowaniu¹⁹.

¹⁵ Maria Ziemska, biorąc pod uwagę sześć faz cyklu rozwoju rodziny z uwagi na występowanie nowych ról i zadań, twierdzi, iż rodzicielstwo pojawia się w fazie drugiej. Zob.: M. Ziemska, *Zmiany w relacjach małżeńskich w cyklu życia rodziny*, [w:] *Rodzina współczesna*, red. M. Ziemska, Warszawa 2001, s. 46. Natomiast Józefa Brągiel, odwołując się do ontogenetycznych stadiów rozwoju rodziny, mówi, że rodzicielstwo pojawia się w fazie trzeciej, z chwilą narodzin pierwszego potomka. J. Brągiel, *Znaczenie zmian społecznych dla współczesnego rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2012, s. 13.

¹⁶ A. Kwak, *Społeczny i indywidualny wymiar rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo między...*, s. 14.

¹⁷ A. Ładyżyński, *Subsystem rodzicielski i jego znaczenia dla wspólnoty rodzinnej*, [w:] *Rodzicielstwo w sytuacji dezorganizacji rodziny i możliwości wspomagania rodziców*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2014, s. 27–34.

¹⁸ Powiązania „odśrodkoworodzinnych” wpływów wychowawczych z „dośrodkoworodzinny” oraz „wewnątrzrodzinny” mają miejsce w jednym szerokim strumieniu wychowania rodzinnego. A.W. Janke, *Wychowanie rodzinne przedmiotem pedagogicznej refleksji*, [w:] *Pedagogika rodziny*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Toruń 2000, s. 93.

¹⁹ L. Bakiera, dz. cyt., s. 88.

Rodzicielstwo w nurcie zachodzących przemian

Rodzicielstwo nie realizuje się w społecznej próżni, lecz w określonym społeczeństwie uwarunkowań społeczno-kulturowych, cywilizacyjnych, ekonomicznych czy demograficznych. W zależności od zmienności tych kontekstów zmieniają się formy aktywności człowieka dorosłego, układ ról społecznych, które spełnia, w tym model pełnienia ról rodzicielskich. Istotny wpływ na sposób bycia rodzicem wywiera m.in. przekazywana z pokolenia na pokolenie tradycja wychowawcza, obserwacja własnych i innych rodziców w sytuacjach wychowawczych, to, jak ludzie dorośli pojmują i definiują dzieciństwo²⁰, pozycja rodziny w społeczeństwie czy uznawane wartości.

O współczesnym modelu rodzicielstwa, jak i samej rodziny, decydują trendy ponowoczesności. Wyszły one na pierwszoplanową pozycję takie wartości, jak: długie życie i jego wysoka jakość, zdrowie, siła oraz sprawność fizyczna, piękno ciała i młodość, maksymalizacja przyjemnych doznań oraz minimalizacja niedogodności życia i bólu, wygoda, szybkość i sprawność działania oraz nieograniczona wolność. Taki system wartości staje się kryterium oceny tego, co warto uznać za godne dążenia. W odniesieniu do norm, zasad i wartości postmodernizm cechuje relatywizm poznawczy i moralny, co oznacza odrzucenie prawa naturalnego i absolutnych norm oraz fundamentalnych, obiektywnych wartości – stałych i bezwzględnie obowiązujących. Brak stałych i niezmiennych kryteriów oceny prowadzi zaś do sytuacjonizmu i skrajnego indywidualizmu etycznego²¹. W nurcie postmodernizmu rozważa się dziś funkcjonowanie rodziny, preferowane wartości życia rodzinnego oraz postawy młodych osób wobec małżeństwa i rodzicielstwa. Absolutyzacja wolności, konsumpcjonizm często idący w parze z nastawieniem antynatalistycznym, relatywizm moralny, uwolnienie się od tradycyjnych wzorców postępowania, urzeczywistnianie wartości indywidualistycznych, niechęć do podejmowania zobowiązań i odpowiedzialności – powodują bowiem, że rodzina traci swoje dotychczasowe cechy, jak np. spójność czy trwałość, a rodzicielstwo, przechodząc radykalne zmiany, jest odczytywane na nowo. Człowiek żyjący w obecnej rzeczywistości, który wybiera orientację „mieć”, a nie „być”, i nastawia się na samorealizację oraz sukces zawodowy, z rodzicielstwa wręcz rezygnuje. Bezdzielną z wyboru, polegającą na tym, iż osoby zawierające związek małżeński nie decydują się na powiększe-

²⁰ Można tu rozważać o filozofii dzieciństwa, na którą składa się m.in. koncepcja tego, „czym jest dziecko”, oraz analiza struktury praw dzieci i ich obowiązków, jak też praw i obowiązków rodzicielskich. Dodajmy, że postrzeganie dziecka np. w kategoriach projektu uzasadnia w świadomości rodziców stosowanie takich praktyk wychowawczych, które opierają się na relacjach asymetrycznych, z nadrzędnością dorosłych oraz stosowaniem zewnętrznego przymusu. Zob.: M. Szczepka-Pustkowska, *Od filozofii dzieciństwa do dziecięcej filozofii życia*, Kraków 2011, s. 22–23.

²¹ Za: D. Kornas-Biela, dz. cyt., s. 23.

nie rodziny, lecz pozostają w diadzie małżeńskiej, niewątpliwie staje się fenomenem demograficznym naszych czasów. I choć uwarunkowania takiej decyzji mogą być rozmaite, to jednak nieobojętną kwestią pozostaje chęć samorozwoju i skoncentrowanie się na budowaniu własnej kariery zawodowej²². Wskaźnikiem głębokich przeobrażeń o charakterze obyczajowo-kulturowym są również decyzje o urodzeniu dziecka poza związkiem małżeńskim. Wybór samotnego rodzicielstwa coraz częściej bywa dokonywany ze świadomością wychowywania potomstwa bez udziału drugiego rodzica²³.

W porównaniu do rodziców minionych epok rodzice współcześni są bardziej skupieni na osiąganiu własnych celów życiowych. Pragną osiągnąć sukces zawodowy, a naturalną tego konsekwencją jest brak czasu dla dziecka oraz rozluźnienie więzi rodzinnych. Relacje rodzicielskie przyjmują postać relacji koleżeńskich, sugerujących niedojrzałość, niski poziom wydolności wychowawczej lub też niepodjęcie w pełni roli rodzica. Występuje też inna tendencja, związana mianowicie z faktem, iż rodzic traktuje dziś dziecko jak projekt, tzn. jego potrzeby rozwojowe są podporządkowane zaspokojeniu ego rodzica, który oczekuje sukcesów dziecka we wszystkich możliwych dziedzinach²⁴, i który pragnie realizować jego perfekcyjny obraz. W dobie wyścigu po sukces edukacyjny i zawodowy rodzic nie dostrzega psychologicznych kosztów, które ponosi dziecko pragnące sprostać jego wymaganiom. Nie dostrzega, ponieważ dociera do niego szereg informacji, często poradnikowych, zgodnie z którymi należy dziecku zapewniać dodatkowe zajęcia, lekcje, atrakcyjne pod względem edukacyjnym wyjazdy i organizować w sposób konstruktywny czas wolny. Ponieważ współczesny rodzic jest dość zagubiony w sferze własnego rodzicielstwa, ulega przekazowi, iż tylko w ten sposób dziecko zyskuje szansę pełnego rozwoju. Zamiast więc stałej osobowej obecności rodzic oferuje potomstwu opiekę profesjonalistów, upatrując w tym drogę do sukcesu wychowawczego. Osobowe bycie z dzieckiem jest warunkiem zaspokojenia jego wielu potrzeb emocjonalnych, psychicznych i duchowych; jest też fundamentem budowania autorytetu rodzicielskiego. Współcześnie mamy jednak do czynienia z obniżaniem autorytetu rodzica, z uwagi na wspomniany brak czasu dla dziecka i zanik więzi rodzinnych. Równocześnie obserwuje się brak zrozumienia dla własnych dzieci i młodzieży, brak umiejętności nawiązania kontaktu z nimi oraz lansowanie modelu dyrektywno-nakazowego, który nie sprzyja postawie dialogu²⁵. Tymczasem dia-

²² A. Jarzemska, *Psychologiczna problematyka zamierzonej bezdzietności u żon i mężów*, [w:] *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. T. Rostowska, Warszawa 2009, s. 183 i n.

²³ B. Balcerzak-Paradowska, *Samotne rodzicielstwo a zagrożenie wykluczeniem społecznym*, Warszawa 2014, s. 17.

²⁴ A. Błasiak, *Współczesne rodzicielstwo – tendencje zmian i ich uwarunkowania*, [w:] *Dziecko – rodzina – wychowanie. Wybrane konteksty*, red. J. Karbowniczek, A. Błasiak, E. Dybowska, Kraków 2015, s. 58–59.

²⁵ M. Śnieżyński, *Dialog w rodzinie. Studium teoretyczno-empiryczne*, Kraków 2014, s. 51.

log jest podstawową wartością w wychowaniu. Stanowi ten element życia rodzinnego, który daje możliwość rozpoznania trudności, na jakie napotyka dziecko: życiowych, edukacyjnych, środowiskowych, wychowawczych i innych²⁶, jak i zapobiega również poczuciu osamotnienia dziecka w rodzinie, które obecnie jest udziałem sporej liczby dzieci.

Edukacja do rodzicielstwa potrzebą współczesności

Praktyka wychowawcza współczesnych rodziców (i nie-rodziców) oparta jest na potocznej wiedzy oraz na określonym zasobie wiedzy ogólnej²⁷, z pominięciem naukowej wiedzy z zakresu pedagogiki, psychologii i socjologii. W konsekwencji świadomość wychowawcza rodziców (na którą składa się wiedza o wychowaniu dziecka, jego potrzebach rozwojowych, zainteresowaniach oraz edukacji) jest generalnie na niskim bądź bardzo niskim poziomie. Problem ten uwidacznia się w trzech sferach: intelektualnej (dotyczącej wiedzy pedagogicznej o rozwoju i wychowaniu dziecka), emocjonalnej (w stosunku rodziców do dziecka oraz więzach łączących rodziców i całą wspólnotę rodzinną) i płaszczyźnie działań opiekuńczo-wychowawczych, które są odejmowane przez rodziców wobec własnego potomstwa. Co warto podkreślić, nawet gdy rodzice posiadają w pewnym zakresie wiedzę pedagogiczną, to nie przekłada się ona na działania wychowawcze²⁸, które są przez nich podejmowane w sposób nieświadomy i bezrefleksyjny. Takie czynności rodzicielskie nie są gwarantem realizowania rodzicielstwa w sposób wartościowy, albowiem roli tej należy się uczyć, zdobywając określone dyspozycje, potrzebne zarówno w konkretnych sytuacjach wychowawczych, jak i w szerszych sytuacjach życia rodzinnego²⁹. W toku tego procesu kształtuje się świadomość roli rodzicielskiej, sprzyjającej rozwojowi refleksji i odpowiedzialności dorosłych. Świadomość rodzicielska dotyczy przede wszystkim funkcji opiekuńczej i wychowawczej, związanej z optymalizowaniem warunków rozwoju dziecka³⁰. W tym sensie staje się ona narzędziem właściwego rodzicielstwa, które służy budowaniu potencjału zarówno potomstwa, jak i rodziców.

Naczelnym celem edukacji prowadzącej do rodzicielstwa jest jego wysoka jakość, u podstaw czego leżą określone elementy. Zdaniem Anny Kwak jest to wiedza o rozwoju dziecka i jego potrzebach, o znaczeniu obecności rodziców

²⁶ H. Cudak, *Rola matki w zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych dzieci*, „Pedagogika Rodziny” 2012, nr 2 (1), s. 26.

²⁷ S. Kawula, *Kultura pedagogiczna rodziców: wyzwanie i czynnik stymulacji rozwoju młodego pokolenia Polaków*, [w:] *Edukacja prorodzinna...*, s. 40.

²⁸ H. Cudak, *Edukacja pedagogiczna rodziców – ważny element systemu polityki prorodzinnej*, [w:] *Edukacja prorodzinna...*, s. 60–61.

²⁹ Tamże.

³⁰ Podają za: L. Bakiera, dz. cyt., s. 61.

i kontaktu z potomstwem, także wiedza o rozwijaniu relacji z dzieckiem i zasadach obowiązujących w życiu społecznym. Następnie zrozumienie dziecka, zakładające rozsądną dokładność i pełną interpretację jego stanu, oraz motywacja rodzica do podejmowania działań na rzecz dziecka. Jest ona kształtowana w procesie własnego rozwoju rodziców i rozwoju dziecka; wynika zaś z osobistych potrzeb, jak i ze społecznej aprobaty dla posiadania potomstwa. Kolejnym elementem decydującym o jakości rodzicielstwa są środki (zasoby), które obejmują wszystko to, czego rodzice potrzebują i co chcą posiadać, wychowując dziecko. W kontekście poruszanej problematyki ważne tu będą określone kompetencje psychologiczne i społeczne rodziców³¹.

Inni badacze wśród czynników realizacji rodzicielstwa wymieniają przekonanie co do ważności roli rodzicielskiej, stopień identyfikacji z tą rolą oraz treść motywacji współżycia rodzinnego³². W innym stanowisku uwzględniona została wiedza rodziców na temat opieki i wychowania dziecka, wypracowane umiejętności do bycia rodzicem oraz kompetencje społeczne doniosłe zarówno dla realizacji tej roli, jak i wprowadzania potomstwa w życie społeczne. Klamrą spinającą wymienione uwarunkowania roli rodzica jest wzmiankowane wyżej założenie, iż rodzina stanowi system. Zgodnie z nim wszelkie zachowania, jakie zachodzą w rodzinie, winny być ujmowane jako pętle sprzężenia zwrotnego³³.

Uwzględniając fakt, iż harmonijne spełnianie zadań rodzicielskich ma miejsce w rodzinie, podstawę edukacji do rodzicielstwa powinna stanowić edukacja nastawiona na budowanie świadomości prorodzinnej. Kluczowego znaczenia nabiera tu uświadamianie młodemu pokoleniu roli rodziny, jej zadań oraz wartości warunkujących więź w rodzinie i jej wspólnotowość³⁴, przygotowanie do odpowiedzialnego funkcjonowania w rodzinie i związku małżeńskim, a następnie budowanie świadomości pronatalistycznej, kształtowanie kompetencji rodzicielskich, również zmiana myślenia o rodzicielstwie³⁵, co łącznie można uznać za fundament szeroko rozumianej kultury pedagogicznej rodziców.

Edukacja do rodzicielstwa winna być adresowana do osób, które jeszcze nie są rodzicami, ale potencjalnie przyjmą tę rolę w przyszłości, jak też do osób już posiadających potomstwo. Oznacza to, że edukację tę należy ujmować jako obszar adresowanych do dzieci i młodzieży działań szkoły i placówek opiekuńczo-wychowawczych, jak też instytucji społecznych, poradni, centrów pomocy rodzinie, Kościoła czy środków masowego przekazu. Edukacja do rodzicielstwa

³¹ A. Kwak, *Spoleczny i indywidualny wymiar rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo między...*, s. 25 i n.

³² M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 1973, s. 25–26.

³³ B. Kromolicka B., *Jakość współczesnego rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście...*, s. 42.

³⁴ A.M. de Tchorzewski zalicza do nich miłość, nadzieję i odpowiedzialność. Tenże, *Miłość, nadzieja, odpowiedzialność warunkiem więzi w rodzinie*, [w:] *Dziecko – rodzina – wychowanie...*, s. 25 i n.

³⁵ Chodzi o takie myślenie, w którym dziecko nie sprowadza się do własności rodzica, któremu jest winne wdzięczność. To również urealnienie oczekiwań i wymagań stawianych potomstwu, dostosowanie ich do rzeczywistych możliwości dziecka. Zob.: A. Błasiak, dz. cyt., s. 63.

staje się w ten sposób elementem permanentnej edukacji rodziców. Niemożliwą do przecenienia rolę odgrywa w tym procesie szkoła, która kreując pewien system oddziaływania na rodziców³⁶, winna kształtować ich kompetencje wychowawcze.

W zakończeniu – dwie idee rodzicielstwa

Barbara Smolińska-Theiss, wychodząc na pomoc strapiionym rodzicom, przepełnionym miłością, ale również lękiem, zakłada dwie podstawowe idee, na których winno opierać się dojrzałe rodzicielstwo, i które – jak należy sądzić – stanowią kwintesencję przygotowania do rodzicielstwa. Pierwsza dotyczy budowania w sobie perspektywy, zgodnie z którą dziecko jest kimś odrębnym od rodzica; kimś, kto początkowo bardzo go potrzebuje, ale mając własne zadania i cele, kiedyś od niego odejdzie. Dziecko nie jest własnością rodzica, stąd obowiązkiem rodzicielskim, jak też pewną miarą dojrzałości samego rodzica, jest pomoc dziecku w procesie odejścia z domu rodzinnego i rozpoczęciu samodzielnej egzystencji. Odszukiwanie w sobie tej właśnie perspektywy ma głęboki sens, podobnie jak idea druga, podnosząca, iż w swej istocie rodzicielstwo jest czymś zupełnie naturalnym. Gdy uświadomimy sobie, iż w swoim rodzicielstwie rodzic nie musi być idealny, przestaje ono wydawać się czymś niewyobrażalnie trudnym. Taka perspektywa patrzenia na rodzicielstwo pozwala na przezwyciężanie lęków i obaw z nim związanych, co staje się warunkiem odkrywania autentycznej radości, która z niego płynie³⁷.

Bibliografia

- Bakiera L., *Zaangażowane rodzicielstwo a autokreacyjny aspekt rozwoju dorosłych*, Warszawa 2013.
- Balcerzak-Paradowska B., *Samotne rodzicielstwo a zagrożenie wykluczeniem społecznym*, Warszawa 2014.
- Błasiak A., *Współczesne rodzicielstwo – tendencje zmian i ich uwarunkowania* [w:] *Dziecko – rodzina – wychowanie. Wybrane konteksty*, red. J. Karbowiczek, A. Błasiak, E. Dybowska, Kraków 2015.
- Braziel J., *Znaczenie przemian społecznych dla współczesnego rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*, red. J. Braziel, B. Górnicka, Opole 2012.

³⁶ H. Cudak, dz. cyt., s. 62.

³⁷ B. Smolińska-Theiss, *Szczęśliwe dzieciństwo, dojrzałe rodzicielstwo. Drogi proste i bezdroża*, Warszawa 2006, s. 9–10.

- Cudak H., *Edukacja pedagogiczna rodziców – ważny element systemu polityki prorodzinnej*, [w:] *Edukacja prorodzinna*, red. M. Chymuk, D. Topa, Kraków 2000.
- Cudak H., *Rola matki w zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych dzieci*, „Pedagogika Rodziny” 2012, nr 2 (1).
- Hejnicka-Bezwińska T., *Praktyka edukacyjna w warunkach zmiany kulturowej*, Warszawa 2015.
- Izdebska J., *Dziecko – dzieciństwo – rodzina – wychowanie rodzinne. Kategorie pedagogiki rodziny w perspektywie pedagogiki personalistycznej*, Białystok 2015.
- Janke A. W., *Wychowanie rodzinne przedmiotem pedagogicznej refleksji*, [w:] *Pedagogika rodziny*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Toruń 2000.
- Jarmołowska A., *Psychologiczna problematyka zamierzonej bezdzietności u żon i mężów*, [w:] *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. T. Rostowska, Warszawa 2009.
- Kawula S., *Kultura pedagogiczna rodziców: wyzwanie i czynnik stymulacji rozwoju młodego pokolenia Polaków*, [w:] *Edukacja prorodzinna*, red. M. Chymuk, D. Topa, Kraków 2000.
- Kornas-Biela D., *Pedagogika prenatalna. Nowy obszar nauk o wychowaniu*, Lublin 2009.
- Kromolicka B., *Jakość współczesnego rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2012.
- Kwak A., *Rodzicielstwo – inwestycja w przyszłość. Czy zawsze udana?*, [w:] *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2012.
- Kwak A., *Rodzicielstwo – przejaw społecznej współzależności*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Warszawa 2008.
- Kwak A., *Spółeczny i indywidualny wymiar rodzicielstwa*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Warszawa 2008.
- Ładyżyński A., *Subsystem rodzicielski i jego znaczenia dla wspólnoty rodzinnej*, [w:] *Rodzicielstwo w sytuacji dezorganizacji rodziny i możliwości wspomagania rodziców*, red. J. Brągiel, B. Górnicka, Opole 2014.
- Pielka H., *O potrzebie przygotowania młodzieży do małżeństwa i rodzicielstwa*, *Edukacja prorodzinna*, red. M. Chymuk, D. Topa, Kraków 2000.
- Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/slowniki/rodzicielstwo.html> [dostęp 15.06.2016].
- Smolińska-Theiss B., *Szczęśliwe dzieciństwo, dojrzałe rodzicielstwo. Drogi proste i bezdroża*, Warszawa 2006.

- Szczepska-Pustkowska M., *Od filozofii dzieciństwa do dziecięcej filozofii życia*, Kraków 2011.
- Śniegulska A., *Rodzina w opiniach planach życiowych młodych Polaków. Refleksja w kontekście wybranych projektów badawczych*, [w:] *Wartości w pedagogice. Młodzi Polacy wobec wartości*, red. W. Furmanek, A. Długosz, Rzeszów 2016.
- Śniegulska A., *Mała szkoła wobec problemu edukacji prorodzinnej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń w przestrzeni małej szkoły*, red. R. Pęczkowski, Rzeszów 2016.
- Śnieżyński M., *Dialog w rodzinie. Studium teoretyczno-empiryczne*, Kraków 2014.
- Tchorzewski de A.M., *Miłość, nadzieja, odpowiedzialność warunkiem więzi w rodzinie*, [w:] *Dziecko – rodzina – wychowanie. Wybrane konteksty*, red. J. Karbowniczek, A. Błasiak, E. Dybowska, Kraków 2015.
- Wysocka E., *Doświadczenie życia w młodości – problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania*, Katowice 2009.
- Ziemska M., *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 1973.
- Ziemska M., *Zmiany w relacjach małżeńskich w cyklu życia rodziny*, [w:] *Rodzina współczesna*, red. M. Ziemska, Warszawa 2001.

On the need of education for parenthood

Summary

The article will discuss the issue of preparing the young generation for fulfilment of the parental roles in relation to ongoing socio-cultural and civilizational changes. In times of transformations the paradigm of the role of 'mother' and 'father' fulfilment has changed which entails the necessity of undertaking activities in terms of widely understood education for parenthood.

Parental roles are one of the most important areas of the functioning of an adult. They are an area of self-fulfilment, a wellspring for finding purpose in life, as well as an element in the process of forming one's own identity. By fulfilling parental duties, both a woman and a man gain an opportunity to increase satisfaction, experience joy and complacency. Parenthood entails a task to perform for a child which includes a number of activities and procedures related to care and education. It should be emphasised that valuable parenthood should be taught and it is a significant aspect of education.

Keywords: parenthood, education, motherhood, fatherhood, family.